

POCH OLIVÉ, Dolors (ed.) (2016).

El español en contacto con las otras lenguas peninsulares.

Madrid: Iberoamericana; Frankfurt am Main: Vervuert. 362 p.

i

POCH OLIVÉ, Dolors (ed.) (2019).

El español de Cataluña en los medios de comunicación.

Madrid: Iberoamericana; Frankfurt am Main: Vervuert. 270 p.

Hi havia i hi ha molts tipus de castellà als nostres països de llengua catalana. Quin castellà escrivien i parlaven Blasco Ibáñez, Llorenç Villalonga o Mary Santpere? Quin castellà usen ara Najat El Hachmi, Dolors Montserrat, Andreu Buenafuente, Jordi Évole o Ximo Puig? *E così via...* Les preguntes són immenses i el camp de recerca encara és força erm. Els dos llibres que ressenyem aquí obren camí en un terreny controvertit i desconegut.

Apleguem en un sol text la presentació de dos volums que, fonamentalment, són el producte de projectes de recerca, dirigits des de la Universitat Autònoma de Barcelona per Dolors Poch, sobre «El español en contacto con las otras lenguas peninsulares» (2016) i sobre «El español de Cataluña en los medios de comunicación» (2019). Els dos llibres tenen en comú un macrotema: la difusió del castellà a la resta de zones peninsulars que conserven l'ús del català, el gallec i el basc i que veuen amenaçada la seva continuïtat pel domini polític, demogràfic i mediàtic de la llengua hegemònica.

El primer volum, en els seus tretze capítols, tracta principalment el cas del català i secundàriament els casos del contacte del castellà (o espanyol) amb el gallec i el basc. L'encapçala un apartat més global a càrrec del romanista alemany Carsten Sinner, amb «La diferenciación de rasgos idiolectales y sociolectales como problema o reto metodológico del análisis del contacto lingüístico». Xosé Luís Regueira («La lengua de la esfera pública en situación de minorización: español y portugués como lenguas de contacto en el lenguaje político gallego») i Sonia Varela («Contacto de lenguas y caracterización de personajes en la Televisión de Galicia (TVG). Análisis de un *sketch* del programa de humor *Land Róber*») enfoquen el cas gallec, mentre que Mirein Lourdes Oñedera («Sobre seseo, yeísmo y otras cuestiones relacionadas con la pronunciación en el área vasca») i Alba Igarreta Fernández («El español y el euskera en contacto: las sibilantes fricativas y africadas de los hablantes del Goierri») presenten anàlisis monogràfiques del cas basc. L'apartat sobre el contacte català/castellà és més extens, amb set capítols: dos sobre l'ús dels verbs («Influencia del catalán en el uso de *he cantado* en hablantes cultos del español», a càrrec de Santiago Alcoba i María Antonia Martí, i «La correlación entre el consumo cultural y la difusión de la variación lingüística. El caso concreto de la alternancia entre formas sintéticas y analíticas en

contextos prospectivos», a càrrec de Cristina Illamola); dos sobre les unitats fraseològiques (l'envitricollat assumpte de les «combinaciones léxicas con el verbo *hacer* en el español de Cataluña», de Margarita Freixas, i «Las unidades fraseológicas temporales utilizadas en el contexto bilingüe español-catalán», de Marta Prat Sabater), i dos sobre pronunciació («Estructura silábica y bilingüismo», de María J. Machuca, i «El 'acento catalán': particularidades fonéticas del español de Cataluña», de Dolors Poch), a més d'una contribució de F. Xavier Vila. Dos apartats mereixen una glossa a part. D'una banda, l'incisiu i clar capítol de F. Xavier Vila «¿Quién habla hoy en día el castellano en Cataluña? Una aproximación demolingüística», que conclou l'escassa polarització etnolingüística a la Catalunya actual (fins quan?), malgrat la seva intensa plurilingüització tant pel que fa a l'arreladíssim i asimètric contacte entre el castellà i el català, com en relació amb les altres llengües que s'han incorporat a les societats dels nostres països (àrab, la tercera llengua en nombre, urdú, romanès, castellà llatinoamericà i xinès en les seves varietats, occità de l'Aran...). De l'altra, l'annex de Dolors Poch i el seu equip que tanca el volum: un «questionario de historial lingüístico», que m'ha semblat massa simple i m'ha confirmat que no hi ha prou informació mútua entre els diferents grups de recerca, fins i tot entre aquells enclavats a pocs quilòmetres de distància.

Els onze capítols del segon volum (2019) són més heterogenis quan analitzen el castellà de Catalunya en els mitjans de comunicació. El calaix de sastre del primer apartat s'intitula «Algunos aspectos de las columnas periodísticas sobre el lenguaje en el siglo XXI» i comprèn els quatre capítols següents: «Las columnas sobre la lengua, entre la norma lingüística y el uso real» (Carmen Marimon); «Estrategias discursivas utilizadas por los periódicos españoles para atraer a *lectores digitales*» (Ana Mancera, cursiva en l'original); «El español atado a la columna y la lengua en los medios. Reflexiones de autora» (Lola Pons), i, finalment, «Las columnas periodísticas que tratan del lenguaje en una situación de lenguas en contacto: el caso de Cataluña» (Daniel Casals i Mar Massanell), una aportació interessant sobre la lingüística divulgativa o per a llocs, encara massa poc estudiada.

En un segon apartat, es tracta dels mitjans periodístics catalans d'expressió castellana. S'hi presenten els cinc treballs següents: «El acento catalán en algunos comunicadores: el caso de los *late night*» (Alba Igarreta); «La interrelación lingüística derivada del contacto de lenguas: columnas periodísticas escritas en español por autores de origen catalán» (Joseph Garcia); «Los titulares de prensa: traducción e interferencias lingüísticas» (María J. Machuca); «*Le pasó la mano por la cara*: fenómenos de contacto lingüístico en la prensa deportiva de Cataluña» (Ana Paz), i «El contacto lingüístico entre español y catalán: interferencias morfosintácticas en los artículos de opinión escritos en lengua española» (Marta Prat). Tanquen el volum dos capítols sobre premsa i literatura: «El castellano de Cataluña en los textos periodísticos de Quim Monzó» (Margarita Freixas) i «Escribir desde los márgenes», de la investigadora principal i editora dels dos llibres, Dolors Poch. Poch en aquest text, més assagístic, de cloenda (p. 246) assenyalava que el català de base amara el castellà dels escriptors del castellà a la Catalunya actual: «Esta íntima convivencia de las dos lenguas en Barcelo-

na se refleja en las características estilísticas de la mayoría de los escritores catalanes de expresión castellana del grupo mencionado: su lenguaje revela que la cuestión de los 'márgenes' está muy presente en su escritura y en ella se detecta la penetración de numerosas palabras y expresiones procedentes del catalán».

Resta, doncs, molta feina a fer per a estudiar els repertoris lingüístics dels catalans, els valencians i els illencs. Crec que tants capítols tan especialitzats i minuciosos com els dels dos llibres ressenyats probablement faran veure els arbres i no deixaran percebre la totalitat del bosc. El bosc és la imparable castellanització tant en els usos com en les estructures de les llengües minoritzades de l'Espanya actual. Davant d'aquest procés de substitució en marxa, alguns sociolingüistes conscients i alguns ciutadans també conscients es veuran amb l'obligació acadèmica i moral d'aturar-lo. Tancar-se a la torre d'ivori universitària privilegiada, a la «república de coronels» que tant caracteritza (per a bé i per a mal) les nostres facultats i departaments, enriquirà els nostres currículums i els nostres trams de recerca, però es limitarà a deixar constància notarial del que està passant o, en paraules del gran poeta Wystan Hugh Auden, a dissertar «sobre navegació mentre el vaixell s'enfonsa».

Els sociolingüistes, des de la distància, des de l'agosament, des del coratge o des de la prudència (cadascú se situarà allà on vulgui), també podem contribuir al fet que el nostre vaixell (la llengua catalana) continuï mar enllà.

Emili BOIX-FUSTER
Universitat de Barcelona